

Senem Aydın Düzgit, Nilgün Arısan Eralp, Atila Eralp,
Esra Durceylan Kaygusuz, Fuat Keyman, Çiğdem Nas,
Bengisu Özenç, Güven Sak¹

TÜRKİYE “YEŞİL DÖNÜŞÜM”E UYUMDA GEÇ KALMAMALI²

ÇAĞRI METNİ

Biz, Türkiye'nin kalkınma politikalarının tasarımına yönelik veri ve bilgi üreten, strateji geliştiren kuruluşlar olarak, küresel seviyede gittikçe daha da görünür olan yeşil dönüşüm gündemine ilişkin aşağıdaki tespitlerde bulunuyor ve Türkiye'nin bu dönüşümün dışında kalmaması için yetkililerden taleplerimizi sıralıyoruz.

Türkiye'nin düşük karbonlu ekonomiye geçişinin ancak kapsayıcı çözümlerle mümkün olabileceğinin farkında olarak, üzerimize düşen görevleri yerine getirmeye ve paydaşlarla işbirliği içerisinde çalışmaya hazır olduğumuzu da açıklıkla beyan ediyoruz.

- **Avrupa Birliği 2050 yılında ilk net sıfır kıta olmayı hedeflemektedir.** Aralık 2019'da açıklanan Avrupa Yeşil Mutabakatı, Avrupa'da mevcut politika metinlerini iklim değişikliği ile mücadele açısından yeniden ele alırken, daha ilerici yeni politikaları da gündeme getirmektedir. Bu çerçevede Avrupa Birliği bir yandan Birlik içerisindeki emisyonları düşürmeyi hedeflemekte, diğer taraftan da Birlik dışından ithal edilen ürünlerin karbon içeriğine göre “sınırdan karbon düzenlemesi” mekanizması ile vergilendirilmesini amaçlamaktadır. Böylelikle AB sınırları içerisinde karbon maliyetiyle iş yapan şirketlerin rekabetçiliği korunmuş olacaktır.

- **AB'nin sanayi devrimi kadar derin ve yapısal bir dönüşümü getirecek bir sürecin eşğinde olduğu söylenebilir.** Yeşil Mutabakat üretim yöntemlerini, atık yönetimini, enerji kullanımını, ürün standartlarını ve tüketim kalıplarını değiştirecek olan kapsamlı bir dönüşümü beraberinde getirmektedir. AB'nin temel amacı, karbon nötr

¹ Yazarlar soyadı sırasına göre sıralanmıştır, yazarların sırasıyla kurumlar: İPM, TEPAV, İPM, Sabancı Üniversitesi, İPM, İKV, SEFİA, TEPAV

² Bu çağrı metni TEPAV, İPM ve İKV ortaklığında kaleme alınmıştır.

ekonomiye geçiş koşullarını oluşturmak ve koyulan hedeflere ulaşılmasını sağlamaktır. Bu amaçla endüstriyel ekosistemler için dayanıklı değer zincirleri oluşturulması, yenilenebilir enerjinin artırılması (2030’a kadar enerji mixinin %32’sinin yenilenebilir kaynaklardan sağlanması, yenilenebilir enerjiden üretilen elektriğin oranının %50’ye çıkarılması), sanayi ürünlerinin onarılabilir ve uzun ömürlü olmasının sağlanması, kullanılan girdilerin yeniden dönüşümü, hammaddede dışa bağımlılığın azaltılması ve tüketicinin satın aldığı ürünün kompozisyonu ve karbon ayak izi konusunda bilgi sahibi olması amaçlanmaktadır. Tarımda kimyasal pestisit, gübre ve antimikrobiyal kullanımının azaltılması (sırasıyla %50, %20 ve %50 oranında), gıda atığının yarı yarıya azaltılması, tüketiciler için gıda takibinin mümkün kılınması, organik tarımın geliştirilmesi ve çiftlik alanının %50’sine yaygınlaştırılması hedeflenmektedir.

- **19 Şubat itibarıyla Paris Anlaşması’na resmen geri dönen ABD’nin de iklim hedefleri AB ile benzeşmektedir.** ABD, Trump yönetimi altında, küresel ısınmayı 2 derecenin (mümkünse 1,5 derecenin) altında tutma amacıyla ülkeleri biraraya getiren Paris Anlaşmasından çıkmış olsa da Biden’ın ilk icraatlerinden biri ABD’yi yeniden bu anlaşma çerçevesine sokmak olmuştur. Seçim kampanyası döneminde Biden da Avrupa Yeşil Mutabakatı ile benzerlikler taşıyan, yani 2050’de sıfır karbon emisyonu; 2035’de sadece yenilenebilir enerji kullanan bir elektrik sektörü ve “sınırdaki karbon düzenlemesi” hedefleyen bir program önermiştir. Şu anda da Amerika Birleşik Devletleri’nin yeni yönetimi için iklim değişikliği, acil bir ulusal güvenlik önceliği olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenlerle AB ve ABD’nin ortak veya en azından eşgüdüm içinde bir politika izlemesi beklenmektedir.
- **Net sıfır emisyon hedefi açıklayan ülkelerin sayıları hızla artmaktadır.** 12.12.2020 tarihinde Birleşmiş Milletler, Birleşik Krallık ve Fransa’nın Şili ve İtalya iş birliğinde düzenlediği Climate Ambition Summit sonrası net sıfır emisyon hedeflerini ulusal hukuk çerçevesine yerleştirmiş olan ülkelerin sayısı 29’u bulmuştur.³ Şubat 2020’de net sıfır emisyon hedefi açıklamış ülkelerin küresel ekonomideki payı yüzde 50 seviyesindeyken, yeni hedef ilanlarıyla birlikte bu oran yüzde 75’e ulaşmıştır.
- **Yeşil Mutabakat, Yeşil Yeni Mutabakat, yalnızca bir iklim değişikliği politikası değil, aynı zamanda, AB ve ABD için yeni bir sanayi politikası, yeni bir ticaret politikası ve yeni bir dış politika çerçevesidir.** Yeşil Mutabakat’ın güvenlik politikası sonuçları ile ilgili çalışmalar hadisenin çok boyutluluğunu göstermektedir. Bu çerçevede, daha dinamik olarak bakıldığında, Yeşil Mutabakat Batı’nın uluslararası rekabet gücünü tahkim etmeyi hedeflemektedir. Türkiye gibi bir ülkenin bu sürecin dışında kalması en baştan rekabet gücü kaybını kabullenmesi, zenginleşme hedeflerinden geri adım atması, kendi büyüme ve istihdam gündemini zorlaştırması anlamına gelecektir.
- **Avrupa Yeşil Mutabakatının öngördüğü sınırdaki karbon düzenlemesi benzeri uygulamaların yaygınlaşması beklenmektedir.** Net sıfır emisyon hedefi alan ülkeler kulübü büyürken, söz konusu ülkelerin rekabetçiliklerini korumak amacıyla sınırdaki

³ Söz konusu ülkeler arasında hali hazırda net sıfır hedeflerine ulaşmış, net sıfır hedefleri yasalaşmış, ilgili mevzuat teklifi yapılmış ya da politika dokümanlarında yer verilmiş ülkeler yer almaktadır. Kaynak: <https://eciu.net/netzerotracker>

karbon vergisi uygulamasında da ortaklaşması muhtemeldir. AB ve ABD'nin bu tipte bir iş birliği kurabileceği düşünülürken, Birleşik Krallık Başbakanı Boris Johnson “yeşil gümrük vergisi” uygulamasını G7'ye sunacağını açıklamıştır.⁴ Böylesi bir uygulamanın G7'ye genişlemesi durumunda, Türkiye'nin toplam ihracat hacminin yüzde 60'ından fazlası bu kapsam altında değerlendirilecektir. **Yalnızca AB'nin sınırda karbon uyarılma mekanizması nedeniyle Türkiye'nin karşılaşacağı maliyetin 1,8 milyar € olabileceği hesaplanmaktadır.**⁵

- **Karbon nötr olma hedefleri ve sınırda karbon düzenlemesi gibi tartışmalarla sanayi ve ticaret bölgelerinin de yeniden tasarlanması gündemdedir.** Sürdürülebilirliği ön plana alan eko-endüstriyel park uygulamaları yaygınlaşırken, karbon nötr hedefiyle uyumlu organize sanayi bölgelerinin gündeme geldiği görülmektedir.⁶ Benzer yaklaşımlar, Türkiye'de sanayi üretiminin önemli bir bölümünü gerçekleştiren OSB'ler açısından da örnek alınabilecektir.
- **Ülkelerin düşük karbonlu ve iklim nötr ekonomiye geçiş planlarını, finans dünyasındaki karbondan uzaklaşma eğilimi takip etmektedir.** 2020 yılı içerisinde 56 adet küresel banka, sigorta şirketi, emeklilik fonu ve varlık yöneticisi mevcut kömürden çıkış planlarını revize etmiş ya da yeni çıkış planları açıklamıştır.⁷ Böylelikle 20 tanesi küresel varlık yöneticisi, 123 tanesi ise banka ve sigorta/reasürans şirketi olmak üzere toplam 143 adet anlamlı büyüklüğe sahip⁸ finans kurumu kömürden tamamen çıkmak ya da yatırımlarını sınırlandırmak taahhüdünde bulunmuştur. Bu eğilim, dünyada olduğu gibi Türkiye'de de kömür yatırımlarının finansman koşullarını zorlaştırmaktadır.
- **Yeşil dönüşüm, yarattığı sınai gelişim ve istihdam imkanlarıyla COVID-19 sonrası toparlanma politikalarının hedefleri açısından da destek sağlamaktadır.** Rüzgar ve güneşi merkeze alan bir enerji dönüşümü, teknoloji içeriği yüksek bir sınai gelişimini de beraberinde getirme potansiyeli taşımaktadır. Enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji gibi düşük karbonlu ekonomiyi destekleyen yatırımların fosil yakıt yatırımlarına oranla ortalama 2 kat daha fazla istihdam yarattığı hesaplanmaktadır.⁹
- **AB 2030 yılına kadar yeşil mutabakat hedeflerine ulaşılmasını sağlamak, yeşil teknolojileri geliştirmek ve adil dönüşümü kolaylaştırmak için 1 Trilyon avroluk**

⁴ https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-02-04/u-k-s-boris-johnson-considers-g-7-bid-on-green-border-levies?cmpid=BBDO20521_GREENDAILY&utm_medium=email&utm_source=newsletter&utm_term=210205&utm_campaign=greendaily

⁵ Karbon vergisinin 50€/ton olacağı varsayımı altında. Kaynak: TÜSİAD, Ekonomik Göstergeler Merceğinden Yeni İklim Rejimi Raporu

⁶ <https://www.reuters.com/article/us-climate-change-britain-idUSKBN1XF009>

⁷ <https://ieefa.org/ieefa-why-2020-is-turning-out-be-a-pivotal-year-for-fossil-fuel-exits/>

⁸ Enerji Ekonomisi ve Finansal Analiz Enstitüsü (IEEFA) tarafından yapılan çalışmada varlık yöneticileri toplam portföyleri içerisinde en az 50 milyar ABD doları tutarında kömürden çıkış planı olan varlık bulundurması durumunda; banka, sigorta ve reasürans şirketleri ise toplam varlıkları 10 milyar ABD doları üzerinde olması durumunda bu sınıflandırmaya dahil edilmiştir. <https://ieefa.org/finance-exiting-coal/>

⁹ Heidi Garrett-Peltier (2017). Green Versus Brown: Comparing the employment impacts of energy efficiency, renewable energy, and fossil fuels using an input-output model. Economic Modelling Vol 61; IEA (2020), Sustainable Recovery; Edwards, P. E. T. Sutton-Grier, A.E., & Coyle, G. E. (2013). Investing in nature: Restoring coastal habitat blue infrastructure and green job creation. Marine Policy, 38, pp. 65-71; Garrett-Peltier, Heidi and Pollin, Robert (2009) Job Creation per \$1 Million Investment. Political Economy and Research Institute, University of Massachusetts

bir bütçe ayırmıştır. Bu kapsamda Türkiye'nin de katıldığı araştırma ve geliştirme programlarından daha fazla fayda temin etmek için AB ve Türkiye'de üniversite, iş dünyası ve kamuoyunu içine alan ortaklıkların oluşturulması büyük önem taşımaktadır. Ayrıca Türkiye'nin ulusal düzeyde iklim değişikliği ile mücadele ve karbonsuz ekonomiye geçiş hedeflerine ulaşması için kapsamlı ve ilerici bir strateji oluşturması AB fonlarından da daha fazla faydalanmasına katkıda bulunacaktır. Böylesi bir yaklaşımla Türkiye, AB'den Batı Balkanlar gibi Doğu Akdeniz bölgesini ve kendisini de Yeşil Dönüşüm programı içine almasını ve söz konusu dönüşüm için gerekli eylemlere sadece AB için değil, komşu bölgeler için de kaynak ayırmasını talep etmenin temellerini oluşturabilecektir.

- **Türkiye'nin AB ile temelleri 2015 ve 2016'da atılan Gümrük Birliğinin güncellenmesi hedefini de yeşil mutabakat süreci kapsamında yeniden ele almak gerekecektir.** Gümrük Birliğinin güncellenmesi aciliyetini koruyan bir konu olmasına rağmen bugüne kadar siyasi sebeplerle resmi müzakereler başlatılamamıştır. AB ve Türkiye arasında yüksek düzeyli memurlar çalışma grubunun oluşturduğu çerçeve Gümrük Birliğinde var olan, serbest ticaret anlaşmaları, ulaştırma kotaları, danışma ve uyumsuzluk çözümü mekanizmaları gibi sorunların çözümü ve Gümrük Birliğinin tarım, hizmetler ve kamu alımları gibi yeni alanlara genişletilmesini içermektedir. Ancak 5 yıl sonra bu çerçevenin de yeniden gözden geçirilmesi gerekebilir. Bu kapsamda Yeşil Mutabakat hem Gümrük Birliğinin güncellenmesini daha da önemli hale getirmektedir, hem de Türkiye'nin uyum sağlaması şartıyla AB iç pazarında daha avantajlı konuma sahip olması olasılığını doğurmaktadır. Ancak bunun için Türkiye'nin de Yeşil Mutabakat hedefleri doğrultusunda ilerlemesi ve karbonsuz ekonomiye geçiş hedeflerini güncellemesi büyük önem taşımaktadır.

Tüm bu bilgiler ışığında değerlendirildiğinde, Türkiye'nin bu yeni iklim rejiminin dışında kalarak rekabet gücünü yitirmemesi, olası kayıplarını azaltması ve orta-uzun vadede rekabet gücünü artırabilmesi için bir an önce harekete geçmesi bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır.

Türkiye kendi geleceği için ve kendi tercihiyle öncelikli olarak aşağıdaki adımları atmalıdır:

1. Türkiye, 2016 yılında ilk imzacıları arasında yer aldığı **Paris İklim Anlaşması'nı onaylamalıdır.** Bu ilk adım, Türkiye'nin küresel düşük karbonlu ekonomiye geçiş gündemi içerisinde ciddi bir aktör olarak yer alma iradesini ortaya koyması açısından önem taşımaktadır.
2. 2015 yılında Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) sekreteriyasına sunulan emisyon azaltımına yönelik **Niyet Edilen Ulusal Katkı Beyanı (INDC) güncel koşullar altında ve gerçekçi bir şekilde güncellenmelidir.**
3. AB'nin Türkiye'nin en önemli ihracat pazarı olduğunu ve Gümrük Birliğinin güncellenme sürecini de dikkate alarak, yeşil mutabakatın getirdiği meydan okumalara cevap verebilmek için **sanayi, enerji, tarım ve ticaret politikaları yeşil dönüşüm perspektifinden gözden geçirilmelidir.** Söz konusu dönüşümde AB ile senkronize bir yol haritası çıkarılmalı ve izlenmelidir.